

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת בראשית תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 454

בני אמונים

פני תפלה בפרשה

פרתחו שעדים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

מתחילים מבראשית

'שבת בראשית' היא שבת בעלת הוד מיוחד של התחדשות. מדי שנה בשבת זו אנו מתחילים את התורה מחדש, ובכך מביעים את מחויבותנו לשוב ולהגות בתורת ה' ללא הרף.

שבת בראשית אף משמשת כתזכורת חשובה למחויבותנו לברך כל ברכה בקול ולזכות את הסובבים אותנו בענינת אמן. וכפי שהביא החיד"א בספרו 'נחל קדומים' שהמלה 'בראשית' היא ראשי תיבות: 'בקול רם אברך שם יי תמיד'.

העבדה שמעלה זו נרמזה במלה הראשונה בתורה, מלמדת אותנו על חשיבותה היתרה ועל היתרה ראשונה במעלה בעבודת הבורא ותפלה.

המרגיל עצמו לברך את כל ברכותיו בקול מרויח בכפלים; הן בשתפוחו האלפי האמנים שנצלו מאבדון בזכותו, בכה שברך ברכותיו בקול וזכה את סובביו בענינתו, והו בכה שבהקפדתו לברך בקול באזני אחרים הוא קונה הרגל נפלא. לתת את הכבוד הראוי לדברי ברכה האמרים מפיו לפני מלך העולם, וחלילה לא למלמל אותו פמצות אנשים מלמדה'.

ברמז זה נתן למצא אף דגש מיוחד: "בכל עת אברך את שם יי תמיד" - בכל זמן ובכל מקום; בכל זמן - מברכות השחר ועד ברכת המפיל, ובכל מקום - אף בשוהותו בין אנשים זרים, כל יבוש בהנהגתו וכל יעשה חשבון לאיש, אלא ידבק בהנהגתו ונקפיד לברך כל ברכה בקול.

באותה הדרך נתן להוסיף ולדרש שהמלה השניה בתורה: 'ברא', משלימה את קודמתה בכה שהיא מרמזת על חובת ענינת אמן אחר הברכה, שכן היא ראשי תיבות: 'בקול רם אמן'. רמז זה משמש המשה ישיר לרמז הקודם. שהלא מן הראוי לענות אמן בקול רם (ראה תוספות שבת קיט ב). ואולם, פיון שהורו חכמים (ברכות מה א) שהעונה אמן לא יגביה קולו יותר מן המברך, לפיכך, רק כאשר המברך יקפיד על: 'בראשית' - 'בקול רם אברך שם ה' תמיד', אזי נתן יהיה לענות - 'ברא' - 'בקול רם אמן'.

'שבת בראשית' באה בסמיכות לימים הנוראים שבהם עלינו בדרגה, שבנו בתשובה שלמה וקבלנו על עצמנו הנהגות טובות לעתיד. זוהי ההזדמנות הנפלאה בעבורנו להתחיל מבראשית. נקפיד על אמירת כל ברכה בקול ונתפנה ממעון הברכות בכל הברכות, אמן ואמן.

בקריאת: 'בקול רם אברך שם יי תמיד' וברכפת שבת שלום,

278 213 מחולקין

כשראה שאין העולם מתקיים בהנהגה של מדת הדין, הקדים לה את מדת הרחמים - המבטאת בשם ה' - ושתפה למדת הדין.

לכך נכתב בפסוק שלפנינו: 'ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים' - בתחלה מזכר שם ה' - המסמל את הנהגת מדת הרחמים, ורק אחרי כן שם אלקים, שהוא כנגד הנהגת מדת הדין.

הפרי מגדים מוסיף כי בכך שהקדים הקדוש ברוך הוא את מדת הרחמים למדת הדין, ולא רק צרפו יחדו, החליש עוד יותר את מדת הדין. שכן כאשר מדת הדין מתעוררת לאחר שכבר שרתה מדת הרחמים, עצמתה פחותה בהרבה מאלו היתה היא מתעוררת לפני מדת הרחמים. ואכן, על כך אנו משפחים את הקדוש ברוך הוא בפיט 'כל מאמינים' הנאמר בימים נוראים: "הרחום ומקדים רחמים לרגז", שברחמי הרבים הקדוש ברוך הוא לא רק שתף את מדת הרחמים למדת הדין, אלא אף הקדימה לה ('ספר המגיד' תקל"ו).

ענינת אמן מנצחת את מלאכי החבלה

"ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הפרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים" (גכד)

חכמים (שבת קיט ב) הבטיחו שכר מפלא ומיוחד למקפיד לענות אמן פראוי: "כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן".

בדרשתו לשבת שובה תקל"ד באר רבי יוסף שטיינהרט, רבה של פירודא, כי שכר פתיחת שערי גן עדן לעונה אמן נתן 'מדה כנגד מדה': מפל מצוה שאדם עושה נברא מלאך טוב הממליץ טוב עליו, ומאידך מפל עברה שעושה נברא מלאך רע המקטרג עליו. אף מאמירת ברכה נברא מלאך טוב, אלא שאמרו חכמים (ברכות נג ב) שאותו מלאך אין בכחו להתמודד עם המקטרגים, כמלאך שנוצר מענינת אמן שהוא 'תקיף וגבור שבכחו לנצח המקטרגים'.

משום כך אמרו חכמים (שבת קיט ב): "כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן". מחוץ לגן עדן שוכנים מלאכי חבלה המונעים את מי שאינו ראוי מלהכנס בשעריו, כפי שפרש רש"י על פסוק זה. המקפיד על ענינת אמן, גורם שינצחו המקטרגים, ולכך שכרו 'מדה כנגד מדה', שבעת שהוא נצרך לנצח את מלאכי החבלה העומדים בשערי גן עדן, יפועו הם בפניו ולא יוכלו לעמד בדרך (ש"ת זכרון יוסף' [פירודא תקל"ג] דף קב).

הטעם שהנשים מברכות 'שעשני כרצוני'

"ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש על הארץ" (א כו)

כתב רש"י (ע"פ סנהדרין לח ב) שלכך כתבה התורה 'נעשה אדם', שפאשר בקש הקדוש ברוך הוא לברא את האדם נטל עצה מן המלאכים, ולמדתנו התורה דרך ארץ "שהיה הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן".

על פי זאת באר רבי יעקב משלם אורנשטיין מלבוב טעם לכך שהאשה מברכת בכל בקר 'שעשני כרצוני': בעוד שבברית האדם נמלך הקדוש ברוך הוא עם המלאכים, בברית האשה עשה 'כרצוני' ולא נמלך עם המלאכים, לפי שהיא היתה המושק וחלק מברית האדם ולא נחשבה כבראה חדשה ('ישועות יעקב' א"ח מו ה).

היכן מכנה השבת 'חמדת ימים'?

"ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מפל מלאכתו אשר עשה" (ב ב)

רבי יעקב בעל הטורים הביא שבתרגום ירושלמי מתרגומת תבת 'ויכל' - 'וחמד', כלומר: הקדוש ברוך הוא חמד את היום השביעי מפל הימים, ובאר כי זהו המקור ללשון שאנו אומרים בתפלת שבת: "חמדת ימים אותו קראת"; היכן "קראת"? בפסוק זה המעיד כי ה' חמד את השבת מפל הימים.

בספר 'אצבע קטנה' (סי' ד אות קסא) העיר שאף שבתרגום ירושלמי שלפנינו לא תרגם כן, בפסוק (שמואל ב' יג לט): "ותכל דוד המלך לצאת אל אבשלום", תרגם יונתן את המלה 'ותכל' - 'וחמדת' (וראה ב"ח א"ח רפא).

מדת הרחמים מתעוררת לפני מדת הדין

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים" (ב ד)

פרש רש"י (לעיל א א): הקדוש ברוך הוא מכנה בשם 'אלקים' על שם הנהגת מדת הדין, שמשמעותה שהקדוש ברוך הוא מתנהג עם כל אדם לפי מה שמגיע לו על פי דין - המקיים את התורה מקבל על כך שכר, ואלו החוטא נענש. בתחלה בקש הקדוש ברוך הוא לברא את העולם במדת הדין, ככתוב (שם): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, אולם

האמן התמה את הדין לטובה

עלונכם הנפלא וכמי שזכה מכחכם להבין עד כמה גדול הוא כחה של עניית אמן, מיד כשנתקלתי במיזם שפרסמתם החלטתי שזו תהיה ההתחזקות שלי. ואכן, מאותו יום ואילך התחלתי להקדים ולבוא לבית הכנסת רבע שעה לפני התפלה כדי לענות אמן אחר ברכות השחר.

עשיתי זאת בתקווה שהדבר יסייע בידי לזכות ליטועה המיחלת, אולם בפעל נהניתי מכל רגע, הן מכך שזכיתי להמנות על 'עשרה ראשונים' והן מכך שזכיתי לענות בכל בקר אמן אחר ברכותיהם של יהודים רבים המודים לה' פעם אחר פעם על בריאות הגוף ועל היותו מתקן בכל הנצרך לחיים בעולם.

חשתי שהנהגתי זו מכניסה את כל הבעיות לפרופורציה הנכונה. בימים שהתקיימו דיונים כונתי רבות בברכת 'הגומל חסדים טובים לעמו ישראל' ובבקשה הקודמת לה: 'ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, והייתי שקט ורגוע לגבי התוצאות.

בסכומה של תקופה יכול אני לומר כי בסיעתא דשמיא אכן הכל פעל לטובתי, למעלה מדרך הטבע. כבר בשלב הראשון השופט נטה לטובתי, וככל שהתקדם הדין התחזקה נטייתו זו, עד שתוף זמן קצר הוא פסק לטובתי, ואף גער בתובע: "כיצד העזת לתבע בעוד אין ביניכם שום מסמך חתום על הענין הנדון?! הן ללא מסמך חתום לא היה לה כל רשות לגשת למהלך שכזה!"

"דע לה שזהו דבר נדיר ששופט נוקט צעד כה קיצוני", אמר לי עורך הדין בטרם נפרדנו. "כיום רווחת גישה הנותנת משמעות גם להסכמה ללא חתימה, לכל הפחות בנוגע לפצוי מסים שינתן לתובע". אבל אני ידעתי שהכל בזכות האמן.

בהשגחה פרטית מפלאה בדייק בזמן שהמשפט הסתיים נתקלתי במודעה שלכם המשוה את עניית האמן לחתימה על שטר. כקורא קבוע של עלונכם נזכרתי שכבר כתבתם על כך כמה פעמים. ואז פתאום חזרה בי הננה, הרי המשפט כלו דן בשאלה אם יש צורך בחתימתי על מהלך בעסק שהייתי שתף בו.

בכך שאני החשבתי את האמן - החתימה - וחתמתי את ברכות המתפללים, מדה כנגד מדה הכניסו משמים בראשו של השופט את חשיבות החתימה, כביכול אמרו לי משמים הצדק עמך, החתימה חשובה.

שהמהלך מצליח, אולם מאחר שלי היתה התלבטות רבה לגבי לא מהרתי להביע את הסכמתי. עד מהרה התברר כי חששותי צדקו: המהלך העסקי המבריק שערך שתפי התנפץ על סלע המציאות וגרר את העסק המשותף להפסדי ענק.

השתף בקש שאשא אף אני בהפסדים, אולם אני טענתי בצדק כי בחוזה בינינו נכתב ונחתם שכל צעד בעסק חייב להעשות בהסכמה משותפת של שני הצדדים. וכפי שעל כל מהלך שנעשה עד כה חתמנו שנינו במשותף, כך היה נדרש גם במהלך זה. כיון שעל מהלך זה סרבתי לסמוך את ידי ולחתם, הרי שהיה זה מהלך עצמאי שלו ועליו לשאת בהפסדים כלם.

כצפוי, בשלב זה התפרקה השתפות בינינו, ומכאן ואילך נדרשתי בעל כרחי להכנס לתהליך משפטי מורכב ומגע מול השתף לשעבר. השתף דרש ממני להגיע לפשרה, אלא שמלבד ההפסד הכספי המשמעותי, אף ראיתי בכך נסיון סחיטה לא ראוי. ברור היה לי שהצדק עמי, ולאחר שנועצתי עם דינים ומורי הוראה שכרתי עורך דין שיסייע לי במהלך המשפטי המורכב שעמד לפני.

במשך כמה חודשים המשפט נסחב ונגרר. עקר טענתו של השתף לשעבר התבססה על כך, שעל אף שלא נערך בינינו חוזה ולא צרפתי את חתימתי לאותה פעולה ספציפית, הרי שבמהלכים מסוימים שעשיתי הוא ראה מבחינתו הבעת הסכמה. בסופו של דבר הגענו לתהליך גשור. עורך הדין ששכרתי חשב שהצדק עמי, אולם כמי שכבר ליה תיקים עסקיים רבים בחייו, הוא אמר לי שלעולם אי אפשר לדעת אם אכן הצדק גם יראה. ההחלטה אם לראות בפעולות מסוימות שעשיתי כהבעת הסכמה למהלך נתונה ביד השופט המגשר, ומסתבר שהוא לא יפטר אותי בלא כלום.

כיון שמדבר היה בסכום לא מבטל, אמרתי בלבי כי בשלב זה ההשתדלות הנכונה ביותר שעלי לעשות היא לקבל על עצמי להתחזק בענין מסים, ומשמים בודאי יסייעו בידי להצליח באשר אפנה.

היה זה באותו זמן שבו פתחתם במיזם 'דרך אמונה' לחזק עניית אמן אחר ברכות השחר בבתי הכנסת. כקורא ותיק של

הספור המפלא שלפניכם נשלח אלינו לאחרונה מידי בעל המעשה, יהודי יקר שאחר שזכה לחזק ולהתחזק בעניית אמן מכח פעילות 'בני אמונים', זכה לראות בעיניו בישועות המפלאות שלהן זוכה המקפיד על עניית אמן כראוי. וכך הוא מספר:

בשנים האחרונות נכנסתי לקשר עסקי

השתף דרש ממני להגיע לפשרה, אלא שמלבד ההפסד הכספי המשמעותי, אף ראיתי בכך נסיון סחיטה לא ראוי. ברור היה לי שהצדק עמי, ולאחר שנועצתי עם דינים ומורי הוראה שכרתי עורך דין שיסייע לי במהלך המשפטי המורכב שעמד לפני.

עם אדם מסים. בתחלה זרמו העניינים על מי מנוחות, השתדלתי להיות הוגן כלפיו ונראה היה שאף הוא נוהג כלפי בהוגנות. מטבע הדברים, כמו בכל שתפות עסקית, כל צעד משמעותי שנעשה בעסק חייב לבוא בהסכמת שני הצדדים. בדרך כלל לא פעל האיש בלי הסכמה מפורשת בינינו, אולם בפרט אחד מסים הוא החליט לפעל עצמאית.

אף שבעיני מדבר היה במהלך שגוי שהסכונים בו היו רבים על הסכומים, הוא עמד על דעתו שמדבר במהלך עסקי מבריק. ואכן, בתקופה הראשונה נראה היה

חובת עניית אמן

עניית אמן אחר ברכות שיש אחריהן תפלה

יש לשים לב באופן מיוחד שלא לשפח לענות אמן על ברכות שמיד עם סיומן אומר הקהל תפלה. כגון ברכת "המחזיר שכינתו לציון", שמתוך החפזון לומר "מודים דרבנן" עלולים לשפח לענות אמן אחריה.

מקורות ובאורים:

בספר 'דרך משה' (ליום יא) הזהיר במיוחד על שתי אמינים שרבים מזלזלים בענייתן מבלי משים ואלו הן: אמן שאחר ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' - לפי שהצבור נחפז לומר 'מודים דרבנן', ואמן שאחר ברכת 'הפורש סכת שלום... ועל ירושלים' הנאמרת בליל שבת - לפי שהצבור ממנהרים לומר אחריה 'ושמרו'. בתוך דבריו הוא מספר על אודות חסיד אחד שבקש להבין מפני מה הגלות מתארכת, ולאחר שהתענה על כך גלו לו מן השמים בחלום: "איך תבוא הגאולה והעולם אינם משגיחים לענות אמן על הברכות שבהן מבקשים על הגאולה - 'המחזיר שכינתו לציון' והפורש סכת שלום..."

לאור זאת כותב ה'דרך משה': "על כן אני מתקן בכל הקהלות ובכל מקום שאני נוסע, שקדם שיחילו 'מודים' וקדם שיאמרו 'ושמרו' ימתינו מעט, ואף יכו באגרוף על התבה, כדי שיהיה פנאי לצבור לענות אמן כראוי". ב'ספר הפנים' (אות מ) הוסיף והזהיר על אודות עניית אמן שאחר ברכת 'מחיה המתים', שרבים פותחים מיד באמירת 'קדשה' ושוכחים לענותה. עוד מתריע בספר 'ציצית הנפר' (עמ' כא) על אודות עניית אמן אחר הברכה האחרונה מברכות ההפטרות שממנהרים לומר אחריה את תפלת 'קום פרוקו'.

להפסיק בין האמן לתפלה שאחריה

כשעונים אמן אחר ברכות שאחריהן נאמרת תפלה, יש להפסיק מעט בין האמן למלה הראשונה בתפלה שאחריה, לפי שהאמן נאמרת על הברכה, ואין לה שיכות לתפלה הנאמרת אחר הברכה.

מקורות ובאורים:

על פי דברי ה'פרי מגדים' (או"ח משב"ז נא ג, הובאו דבריו ב'משנה ברורה' (קכד כה) שכשעונים אמן אחר ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' לא יאמר 'אמן מודים אנהנו לך', אלא יפסיק, כדי להדגיש שהאמן נאמרת על הברכה ואינה שיכת לתפלת מודים. ה'חות יאיר' עורר לכון באמינים שמיד עם סיומן אומר הקהל תפלה, שמחמת שהדעת נתונה לאמירת התפלה, יש שנוכסלים בענייתן ללא כוונה - כמצות אנשים מלמדה, וסיים כי "ביותר יש למודקדק להזהר בהם ולהזהיר עליהם" (מקור חיים' קכד ו). תהא שנת פתיחת גן עדן

עניית אמן בבית המקדש

אחר הברכות שנאמרו במקדש ובהר הבית לא היו עונים אמן, כי אם "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ויש אומרים שלא נהגו כן אלא בברכות תפלת העמידה, אבל אחר שאר ברכות ענו אמן אף במקדש.

מקורות ובאורים:

במסכת תענית (טז ב) מובא: "וימנו שאין עונין אמן במקדש? שנאמר (נחמיה ט ה): 'קומו ברכו את ה' אלקיכם מן העולם עד העולם - ויברכו שם כבוד וקדושתו וקדושתו על כל ברכה ותהלה', כלומר, שבבעת שמברכים את הקדוש ברוך הוא במקדש, אין השומעים עונים אמן, אלא מוסיפים לברך שם כבודו. ומבאר ברש"י (שם טו ב ד"ה אלא, וכפי שדיק הרש"ש שם) שגם אחר הברכות שנאמרו בהר הבית ענו "ברוך שם..." (וכן פסק הרמב"ם (תעניות ד טו). לדעת רש"י (יומא סט ב ד"ה ויברך. וראה גם בפרושו לתענית שם ד"ה מנין), מנהג זה מתקנת עזרא הוא, ולא נהג אלא מימות הבית השני, ואולם ראה תוספות ישנים וחדושי הריטב"א ליומא שם החולקים על כך.

ה'מנחת אלעזר' כתב שרק העומדים במקום המקדש ענו "ברוך שם..." אחר הברכות, אבל העומדים ברחוק מקום ושמעו ברכה שנאמרה במקדש או בהר הבית, היה עליהם לענות אמן (דברי תורה' ח"ה אות נח).

לדעת הראב"ד (הובא ברש"י א"ב ברכות סג א) לא נהג דין זה אלא בברכות תפלת העמידה, ואולם על שאר הברכות שנאמרו במקדש ענו אמן, וראיתו מלשון הכתוב (נחמיה ח ו) שנאמר על האספה העם בשער בית המקדש: "ויברך עזרא את ה' האלקים הגדול ויענו כל העם אמן אמן". וכך הביא בספר 'עשרה מאמרות' (מאמר 'חקור הדין' ח"ה פ"ה) בשם הריב"ש. ואולם מרש"י יומא (שם) מוכח שלדעתו היו עונים "ברוך שם..." אף על ברכות אחרות שנאמרו במקדש, וכן מבאר לכאורה מהטעמים להנהגה זו המובאים להלן מהרע"ב והמהרש"א.

בטעם הדבר שענו במקדש "ברוך שם..." במקום אמן, פרש רבי עובדיה מברטנורא (תענית ב ה): "לפי שהיו מזכירים שם המפורש בכתומות הברכה, ולא סגי בעניית אמן". ואולם המהרש"א (ח"א סוטה מ א) מפרש שבמקדש לא היו עונים אמן, לפי שלא היו צריכים להשלים את הברכה בעניית אמן. שכל הטעם שעונים אמן על הברכות הוא כדי לצרף ולחבר את שם הוי"ה לשם אדנות, שכן אמן היא בגימטריה שמות הוי"ה ואדנות. אמנם כל זה נצרך בברכה הנאמרת מחוץ למקדש, שאסור לאדם להזכיר בה שם המפורש, אמנם במקדש שהיו מזכירים את שם המפורש בברכה, לא היו צריכים לענות אמן, אלא רק שבחו באמירת "ברוך שם" את השם המפורש שהזכר בברכה.

הגדלת חדש תשרי תתקיים א"ה ביום ראשון ה' בחשוון תשפ"ג.

אברו יקרו!
בעונות אמן אחר המברכים אתה זוכה לפתח את כל השערים, ומתוך כך תשרה עליך השגחה נפלאה לעלות במדרגת רוחניותך ולהצליח בכל מעשי ידך.

אלו שהקפידו על כללי מיזם 'דרך אמונה' במהלך חודש תשרי מתבקשים להזדרז ולהרשם במוקד עד למוצאי שבת קדש נח הבעל"ט.

מוקד 'דרך אמונה'
03-91-7-91-91

שלוחה 1 - טמיעת כללי המיזם | שלוחה 2 - הרשמה להשתתפות בהגדרה, בין השעות 20:00-22:00 | שלוחה 3 - שמיעת שמות הזוכים

חקמים (שבת קיט ב) הבטיחו שער מפלא ומיוחד למקפיד לענות אמן כראוי:
"כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן".

באגרת שכתב רבה של יפו, המקבל רבי נפתלי הירץ הלוי, בשגב מעלתה ובהשיבות כונתה של עניית אמן, באר את משמעות פתיחת שערי גן עדן ברכות אמן כך:

"בעונות אמן או נפתחים השערים של הגן עדן, כי השערים הם בעולם הזה - תורה וכמוצות - שהם שערים להכנס לגן עדן. ובעונות אמן ככונה... או גורם שיפתחו לו השערים - שערי החכמה, ושורה עליו הקדשה העליונה וההשגחה הנפלאה לעלות ממדרגה למדרגה" (כתר מלוכה' עמ' רעו).

מכתב מקורא נאמן

אמן הצהרת אמונה

משמעותה של עניית אמן היא הצהרת אמונה מחלטת בבורא עולם. במסכת שבת (ק"ט ב) מבררת הגמרא: "מאי אמן?" ומבארת: המלה אמן היא ראשי תיבות "א-ל מלך נאמן", ומפרש רש"י (שם ד"ה א-ל) שהעונה אמן מעיד על בוראו שהוא 'א-ל מלך נאמן'. ואכן התוספות (שם ד"ה א"ר חגיגא) מסיקים מדברי הגמרא הללו, שבעת עניית אמן יש לכוון שהקדוש ברוך הוא הוא 'א-ל מלך נאמן'. אף הש"תן ערוך, בבואו לבאר את המשמעות הפשוטה של המלה אמן, מדגיש בדבריו את הצהרת האמונה שיש בה, שפך כתב (או"ח כ"ד ו): "ויענו אמן אחר כל ברכה, בין אותם שיצאו ידי תפלה, בין אותם שלא יצאו, ובכונה שיכוון בלבם: אמת היא הברכה שברך המברך ואני מאמין בזה". במדור זה נביא צרור אמרות וביאורים מגדולי הדורות על עמק הצהרת האמונה הגנוזה בעניית אמן.

שתי דרגות בהצהרת אמונה

רבי יהודה בן רבי יקר מבאר כי בעניית אמן על ברכות יש שתי דרגות של הצהרת אמונה: הדרגה הראשונה היא עניית אמן על ברכות הודאה או על ברכות הנהנין, והדרגה שלמעלה ממנה היא עניית אמן על ברכות שבהן מזכרות הטובות העתידות לבוא על ישראל, כמו ברכות הגאולה ותחית המתים. ואמנם, גם בעניית אמן על ברכות ההודאה וברכות הנהנין יש משמעות של אמונה - שמאמת ומאמין את דברי המברך שהקדוש ברוך הוא גמל עמו את הטובה שעליה הוא מברך ומודה, אולם מכל מקום עקר הדגשת האמונה שיכת בעניית אמן על ברכות שבהן מצהיר המברך על דברים שהבטחנו שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשותם. משמעותה היחידה של אמן הנאמרת על ברכות אלו, היא שהקדוש ברוך הוא הוא 'א-ל מלך נאמן לקיים דבריו', שכן בענותו אמן על ברכות אלו אין אדם יכול לאמת את הדברים בשכלו, אלא להאמין בהם בלבד, וזו היא אמנה גדולה".

על אמנים הנאמרות על ברכות הנוגעות לעקרי האמונה, אמרו חכמים (שבת ק"ט ב): "כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן". משום כך אף דברי הגמרא שאמן היא ר"ת "א-ל מלך נאמן" נאמרו בסמיכות למאמר זה, ללמדנו שרק אמן הנאמרת במשמעות של "א-ל מלך נאמן" פותחת בפני העונה שערי גן עדן.

אף חכמים שבחו באפן מיוחד את העונה אמן על ברכות אלו, שפך אמרו (מדרש תהלים לא י): "אמונים נצר ה" (תהלים לא כד) - אלו ישראל שאומרים 'ברוך מניה המתים' ובאמונה עונים אמן - שמאמינים בכל כחם בקדוש ברוך הוא שממנה המתים, ועדין לא בא תחית המתים. אומרים 'גואל ישראל' ועדין לא נגאלו, אומרים 'ברוך בונה ירושלים' ועדין לא נבנית. אמר הקדוש ברוך הוא: ישראל לא נגאלו אלא לשעה וחרזו ונשתעבדו, והם מאמינים בי שאני עתיד לגאולם, הוי 'אמונים נצר ה' - מאמינים ועונים אמן, 'נצר ה'" (פרוש התפלות והברכות ח"ב ע"מ קי).

למערכת 'וכל מאמינים', השלום וברכה, המפרסמות אינן צריכות ראיה. הפל יודעים על הישועות שזוכים בזכות ההקפדה על עניית אמן. אולם עתה "בדידי הוה עבדא" ורצוני לשתפכם בכך.

הייתי זקוק לישועה בענין בריאותי מסיים. החלטתי להתחזק בעניית אמן, כאשר בהקפדה מיוחדת נקטתי את הנוגע לעניית אמן על ברכת 'אשר יצר'. גדולי עולם אמרו כי אמירת ברכה זו פדבועי היא סגולה לרפואה, על אחת כמה וכמה עניית אמן אחריה שיהלא "גדול העונה אמן יותר מן המברך".

בחסד ה' נושעתי לאחר תקופה של כחדשים, בישועה שהיא ממש מעל לדרך הטבע. חשבתי שלא לחגם אמן היא בגימטריה צ"א, לרמז שבהקפדה על עניית אמן יוצאת ומסתלקת הבעיה מן האדם.

בברכה נאמנה,

צ.מ.א.
ביתר עלית.

נתן לשלח מכתבים לפקס
שםספרו 08-9746102
או לכתבת המייל:
9139191@gmail.com

צדיק באמונתו

אמן וברכות במשנת בעל ההלולא

אהלה על קברו של רבי אהרן מז'יטומיר ז"ע

רבי אהרן
מז'יטומיר ז"ע
כ"ז בתשרי תקע"ז

רבי אהרן נולד בליטא לאביו רבי מרדכי. בתקופת מגוריו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב בז'ליחוב נסע רבי אהרן ללמוד בישיבתו, ובהמשך דבק בו והיה לאחד מגדולי תלמידיו.

בשנת תקנ"ג התמנה כמגיד בעיר לעכוויטש, ובשנת תקנ"ז לאחר פטירתו של רבי זאב וולף מז'יטומיר בעל 'אור המאיר', נתמנה למלא את מקומו בברגנות ז'יטומיר. רבים הסתופפו בצלו, ביניהם בעל הבית עין. דברי תורתו נכתבו בידי תלמידו רבי לוי מז'יטומיר והדפסו בספר 'תולדות אהרן'.

נפטר בכ"ז בתשרי תקע"ז ומנוחתו כבוד בבית העלמין היהודי בז'יטומיר.

תשעים אמונים בכל יום

בספרו 'תולדות אהרן' מעורר רבנו פעמים רבות על ההקפדה לענות תשעים אמונים מדי יום, להלו לקט מדבריו:

בפרשת שמני מעורר רבנו על החובה לעמוד במכסת הדברים שבקדשה שקבעו חכמים לענות בכל יום ונרמזו במלה 'צדיק' [צ' אמונים, ד' קדשות, י' קדישים, ק' ברכות] ואלו דבריו: בזמננו, הדרך העקרית שבאמצעותה יכול האדם להגיע לדרגת 'צדיק' היא בהקפדה על מכסת הדברים שבקדשה הנרמזים במלה 'צדיק', שהם: צ' אמונים, ד' קדשות, י' קדישים, ק' ברכות. הנזקה בכך פותח שערי שמים, ותפלתו עולה למעלה, והמלאכים עושים ממנה כתר לקדוש ברוך הוא. יש צדיקים גדולים

שיש להם הכנות קדם התפלה על ידי יחודים וצורפי שמות, אבל אנשים פערבנו שאין אנו יודעים זאת - העקר הוא להזהר בכל יום במדת צדי"ק".

עוד מחדש רבנו (פרשת שופטים) כי את מכסת תשעים האמונים שקבעו חכמים יש להשלים עוד קדם התפלה, וזה לשונו: "קדם התפלה צריך לענות צ' פעמים אמן, ובזה יכול כל אדם לפתח פתח לכנס התפלה, ולמיקם קדם עלת העלות".

ברכת המזון דאורייתא

עוד עורר רבנו (שם) להזהר מאד בברכת המזון לאומרה מלה במלה ולכוון בה פראוי. והוסיף שהמגיד ממזריטש הזהיר: "לכוון בברכת המזון יותר מתפלה, כי תפלה דרבנן וברכת המזון דאורייתא".